

Hyvinvointivaltion kulttuuritutkimusta kehittämässä

Janne Autto, Päivähoitopolitiikka kamppailuna hyvinvointivaltiosta. Kentät, subjektiaseimat ja oikeutukset. Lapin Yliopistokustannus, Rovaniemi 2012. 243 s. ISBN 978-952-484-548-9

Janne Autto tutkii väitöskirjassaan hyvinvointivaltion

päämääristä ja niiden toteuttamisen keinoista käytävää tulkintakamppailua päivähoitopolitiikan kontekstissa. Hän ymmärtää hyvinvointipoliittikan julkisuuden eri areenoilla käytävänä keskusteluna siitä, ”millainen hyvinvointivaltio meillä on, millainen sen tulisi olla, mitkä ovat keinot ideaalitalan saavuttamiseksi ja mikä on valtion, kansalaisten ja muiden toimijoiden rooli hyvinvoinnin tuottamisessa” (s. 17). Hänen mukaansa kansalaisten aktiivinen poliittinen rooli on jäänyt hyvinvointivaltiotutkimuksessa vähäiselle huomiolle. Siinä ei ole riittävästi paneuduttu siihen, miten kansalaiset osallistuvat julkisuudessa hyvinvointivaltiota käytävään kamppailuun ja miten he politisoivat hyvinvoinnin kysymyksiä. Tutkimuksessaan hän tuottaa tätä tietoa suhteuttamalla toisiinsa julkisten päätöksentekijöiden ja kansalaisten tulkintoja ja argumentoinnin tapoja päivähoitopolitiikasta. Hän kysyy, miten julkisen vallan ja kansalaisten välinen suhde rakentuu suomalaisissa päivähoitokeskusteluissa. Miten päätöksentekijöiden ja kansalaisten esittämät näkemykset asettuvat suhteeseen toisiinsa? Ja miten toimijasema ja tulkintakamppailun diskursiiviset ehdot kohtaavat hyvinvointivaltion politiikassa? (s. 27).

Autto paikantaa oman tutkimuksensa hyvinvointivaltion kulttuurintutkimukseksi. Siinä hyvinvointivaltiota tarkastellaan ilmiönä, jonka käytäntöjen ja toimintojen politisoinnin ja depolitisoinnin katsotaan tapahtuvan kulttuurin sisällä tai kulttuurin läpäisemänä diskursiivisena tulkintakamppailuna. Sitoutumalla hyvinvointivaltion kulttuurintutkimuksen näkökulmaan hän pyrkii osallistumaan kulttuurintutkimuksen metodologisiin keskusteluihin, tuottamaan uudenlaista tietoa hyvinvointivaltiosta ja tekemään näkyväksi päivähoitokeskustelussa käytettyjen argumenttien lähtökohtia ja poliittisia seurauksia.

Väitöskirjan teoreettinen viitekehys ottaa vaikutteita ennen kaikkea Bourdieun symbolista valtaa, sosiaalista kenttää ja valtiota koskevista teoretisoinneista, Michel Foucault’n ja Louis Althusserin subjektiaseman käsitteestä, Luc Boltanskin ja Laurent Thévenot’n oikeuttamisen teoriasta ja konstruktivistisesta representaation käsitteestä. Tämä viitekehys muodostaa toimivan kokonaisuuden ja tarjoaa hedelmällisen näkökulman hyvinvointivaltioillisten kamppailujen tarkasteluun. Itse aineiston analyysissa Autto hyödyntää semioottista sosiologiaa, ennen kaikkea

modaliteettien analyysia. Soveltamansa teoreettisen ja metodologisen käsitteistön avulla hän kykenee syventymään analyysissaan siihen, miten hyvinvoinnin subjektiasemat rakentuvat aineistossa, millaisiin kansalaisuuden, teollisuuden, kodin, markkinoiden, inspiraation tai maineen maailmoihin ne päivähoitopolitiikassa kytetään ja miten niitä käytetään poliittisessa kamppailussa suostuttelun välineinä liittämällä niihin modaalisia määreitä (arvoja), kuten oikeuksia, velvollisuuksia, haluja, kykyä tai osaamista.

Tutkimuksen empiirinen aineisto on monipuolinen. Se koostuu Helsingin Sanomien pääkirjoitussivun artikkeleista vuosina 1972–2006, eduskunnan asiakirjoista, kuntaorganisaation asiakirjoista, yleisönosastokirjoituksista ja kuntalaisaloitteista. Aineistot edustavat sekä historiallista perspektiiviä (Helsingin Sanomien aineisto) että poikkeileikkausempireettistä (muut aineistot keskittyvät erityisesti vuoteen 2002).

Ensimmäisessä empiirisessä osiossa, luvussa 3, Autto analysoi Helsingin Sanomien pääkirjoitussivulla vuosina 1972–2006 julkaistuja artikkeleja. Hän kysyy, ”mitkä ovat päivähoitokeskusteluiden keskeisimmät subjektiasemat ja miten hyvin-

vointivaltion ja kansalaisten suhde niissä rakentuu” sekä ”mitä oikeuksia ja velvollisuuksia subjektiasemiin kytketään” ja ”miten niihin kytketyt oikeudet ja velvollisuudet oikeutetaan” (s. 74). Hän tunnistaa analyysissään julkisen päivähoitokeskustelun keskeisimmät diskursiiviset subjektiasemat, jotka rakentuvat lapsen äidin, isän, perheen, valtion, kunnan ja hyvinvointivaltion ammattilaisten ympärille.

Seuraavaksi teoksessa tarkastellaan, ”miten kuntaorganisaation toimijat ja kansalaiset osallistuvat päivähoitopoliittiseen tulkintakamppailuun” (s. 135). Tätä hän tutkii analysoimalla luvussa 4 sekä Oulun kaupungin asiakirjoja että päivähoitoikäisten lasten vanhempien kirjoittamia kuntalaisaloitteita ja yleisönosastokirjoituksia esimerkkeinä paikallistason tulkintakamppailusta. Hän tunnistaa analyysissään kolme päivähoitopoliittista vastakkainasettelua kunnan ja kansalaisen välillä: 1) luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden, 2) kunnallisen byrokratian ja palvelujen käyttäjien sekä 3) päivähoidon ja kotihoidon väliset vastakkainasettelut. Näistä ensimmäinen, luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden vastakkainasettelu, ilmenee Oulun kaupungin asiakirjoissa julkisen vallan edustajien puheessa ja

kaksi muuta vastakkainasettelua kansalaisten kirjoittamisessa teksteissä. Auton analyysi tuo esimerkiksi esiin, että valtuustorepresentaatioissa päämääränä esiintyy kuntaalaisten tasa-arvo, ongelmana päivähoitojärjestelmän puutteet suhteessa perheiden ja lasten ongelmiin, ratkaisuna ongelmaan nopeat ratkaisut, hyötyjänä lapsiperheiden vähemmistö ja oikeutuksena kansalaisuuden maailma. Viranhaltijarepresentaatioissa päämääränä taas esiintyy järjestelmän yleinen toimivuus ja toiminnan tehokkuus, ongelmana taloudelliset raamit ja lisämenot, ratkaisuna ongelmaan suunnitelmallisuus, hyötyjänä lapsiperheiden enemmistö ja oikeutuksena teollisuuden maailma (s. 136). Auton analyysi on vakuuttavaa mutta voidaan kysyä, jakautuvatko representaatiot näin selkeästi kahteen vastakkaiseen leiriin. Determinoiko institutionaalinen positio johdonmukaisesti valtuustojen jäsenien ja viranhaltijoiden näkemyksiä ja tekee heidän puheestaan yksiaänistä?

Viimeinen empiirinen osa, luku 5, käsittelee eduskunnassa 2000-luvulla käytyjä päivähoitokeskusteluja. Autto kysyy, miten niissä rakentuvat valtion ja kansalaisen sekä toimija-asemien ja diskursiivisten ehtojen väliset suhteet. Hänen mukaan-

sa eduskunnan keskustelujen logiikka tulee esille vertaamalla keskenään puolueiden ohjelmatekstejä ja eduskunnan ryhmäpuheenvuoroja ja aloitteita. Puolueiden ohjelmatekstien analyysi näyttää, että kolmesta suurimmasta puolueesta (vuonna 2002) sosiaalidemokraatit kannattavat päivähoidon kehittämistä, keskustapuolue kotihoidon tuen parantamista ja kokoomus yksityisen hoidon edistämistä. Auton mukaan puolueiden esittämät tulkinnat kuitenkin ”muuttuvat siirryttäessä ohjelmateksteistä eduskunnan puheenvuoroihin ja aloitteisiin. Niissä tulkintoja ohjaa pikemminkin puolueen asema eduskunnan valta-asetelmissa kuin puolueiden ohjelmateksteissä esitetyt arvot. Tulkinnat muotoutuvat ennen kaikkea sen mukaan, kuinka suuri paikkamäärä puolueella on eduskunnassa ja miten puolue sijoittuu hallituksen ja opposition välisessä vastakkainasettelussa” (s. 175). Analyysi paljastaa, että eduskunnan puheenvuoroissa ja aloitteissa kaksinapainen kamppailuasetelma jäsenyyty yksilökeskeisiä ja perhekeskeisiä representatioita koskevaksi eroksi. Luku 5 nostaa esiin olennaisia teemoja ja tulosten tarkastelu on havainnollista. Toisaalta valittu tarkastelutapa sivuuttaa yksilökeskeisten ja perhekeskeisten representaatioiden sisäisen variaation.

Luvussa 6 Autto vetää yhteen edellisten lukujen tuloksia suhteessa tutkimuksensa kolmeen pääkysymykseen: 1) miten julkisen vallan ja kansalaisten välinen suhde rakentuu suomalaisissa päivähoitokusteluissa, 2) miten julkisten päätöksentekijöiden ja kansalaisten esittämät tulkinnat asettuvat suhteessa toisiinsa ja 3) miten toimija-asetat ja tulkintakamppailun diskursiiviset ehdot kohtaavat hyvinvointivaltion politiikassa. Kirjan päättää keskustelu siitä, millä tavoin kirjoittajan valitsema teoreettinen tulokulma auttaa ymmärtämään hyvinvointivaltion politiikkaa.

Kokonaisuudessaan Auton väitöskirja on tärkeä avaus hyvinvointivaltiollisen kulttuuritutkimuksen teoreettiselle ja metodologiselle kehittämiselle. Siinä rakenteellisia tekijöitä tarkastellaan toiminnan näkökulmasta kenttäkohtaisina kiistoina, kansalaiset (poliitikot, viranomaiset, jne.) ymmärretään kompetentteina argumenttien rakentajina, ja oikeuttamisen maailmat nähdään resursseina, joiden avulla toimijat käyvät kamppailua siitä, millaisiin subjektiasemiin ja arvoihin sitoutumalla hyvinvointivaltiota minäkin hetkenä ja missäkin tilanteessa pyritään rakentamaan.

Jukka Törrönen